

Берислав Благојевић¹

О УЛОЗИ И ЗНАЧАЈУ ГЕОГРАФИЈЕ У ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНОМ ПРОУЧАВАЊУ ЕТНИЧКИХ ИДЕНТИТЕТА И ТЕРИТОРИЈАЛНОСТИ

*

Приступ истраживању комплексне проблематике територијалности, етничког и националног идентитета, културно-географске специфичности, процеса етногенезе, односа државе и територије, те становништва и територије је у својој основи географски, али и интердисциплинаран. Теоријско-географска основа проучавања територијалности и етничких идентитета се не може ослонити само на један географско-филозофски правац, нити може бити предмет искључиво једне географске дисциплине. Неопходно је помирити искључивости геодетерминизма и географског индетерминизма дијалектичким приступом. Такође је потребно усвојити посибилистичко становиште о културном утицају на развој регије и живота становништва, али и бихевиорално поимање територије као просторне организације друштвеног живота која у себи има дубљи психолошки смисао (Grčić, 1987; стр. 40).

Хорологија је неизоставна основа савременог географског метода, с тим што се хоролошки приступ мора надопуњавати генетским принципом и принципом комплексности, односно, системности. Примјена ових принципа је релевантна и за проучавање територијалности и етничких идентитета: хоролошки принцип (територијалност), генетски принцип (етногенеза, формирање нација), системски принцип (етно-територијални системи). У конкретном случају истраживања етничког идентитета и односа истог и територије, јавља се потреба да се ова проблематика сагледа и са нецвијентолошког, тј. непозитивистичког аспекта, што подразумева употребу хуманистичког приступа кроз поменуто прихватање неких посибилистичких и бихевиористичких ставова. Оваква теоријска база омогућава кориштење сазнања бројних географских дисциплина за проучавање датог предмета – културне географије, политичке географије, географије становништва, географије религија, социјалне географије, демографије, географије насеља и урбане географије, историјске географије, геополитике. Међутим, да би се сложена питања територијалности и етничког идентитета могла адекватно проучити, неопходно је успоставити интердисциплинаран однос и са негеографским дисциплинама, њиховим теоријско-методолошким основама и резултатима ис-

¹ Берислав Благојевић, дипл. Географ-туризмолог, Бања Лука.

траживања. На тај начин би географска теоријско-методолошка база успјешно сарађивала са теоријским и методолошким поставкама у првом реду етнологије, историје, социјалне, политичке и културне антропологије, социологије, али и политикологије, психологије, права и лингвистике.

Традиционална веза између географије и етнологије, која на овим просторима траје још од Цвијићевих истраживања се актуализује и профилише „јаким излијевима етнокултурног и етногеографског идентитета“, чиме се „поново отвара пут тесне међусобне сарадње“ (Радовановић, 1992; стр. 57) ових наука. Но, етнологију овдје не треба користити само у сврху „националног задатка“, нити је треба оградити класичним етнолошким истраживањем објективних показатеља припадности као што су обичаји или ношња. Потребно је географску науку повезати са савременим антрополошким аспектима који почивају на структуралној и функционалној анализи, те на анализама културе и личности, односа етнице и територија, етничке сегрегације у градовима, и другим. Посљедњих деценија се управо антропологија, раме уз раме са социологијом, посветила расвјетљавању сложених питања као што су национализам, етнички идентитет, односи између етница, етнички конфликти и етничке границе. Наравно, и антропологија се у проучавању поменутих питања мора ослонити на интердисциплинарност и на сарађивање са сродним дисциплинама (Бошковић, 2005; стр. 83). Овдје треба нагласити да улога географске науке у изучавању ових питања никако не може бити маргинална. Нарочити допринос географије се кристалише кроз истраживање територијалности одређених феномена, културно-географске специфичности, као и кроз проучавања регионализма и субдржавних територијалних подјела насталих на бази етничке дистинктивности. У радовима антрополога, етнолога и социолога веома често недостаје картографски метод, што показује неопходност сарадње ових наука и географске науке. Комплексним просторним посматрањем предмета истраживања као и употребом картографског и историјско-генетског метода својствених географској науци, могуће је превазићи одређене пропусте који се појављују у теоријско-методолошким конструкцијама антропологије, етнологије и социологије. Овакав приступ омогућава реалну интердисциплинарност, при чему је значај географије и њених теоријско-методолошких основа централан и незамјењив.

Поменути историјско-генетски метод, који је неизоставан дио комплексног и модерног географског метода, недвосмислено упућује на сарадњу географије и историје, нарочито када су у питању проблеми етногенезе, миграција и сеоба, формирања нација и слично.

За што комплетније сагледавање сложених проблема територијалности и етничких идентитета, потребно је интердисциплинарни концепт проширити методама и резултатима истраживања других дисциплина: социолингвистике у домену односа језика и (етничког) идентитета; психоло-

гије по питању истраживања менталног односа појединаца и група према територији и идентитету, те у проучавању осјећаја мјеста и конструисању „менталних мапа“; права у области уставних и административно-територијалних рјешења, питања конститутивности народа и нарочито у домену проблематике националних и етничких мањина и мањинских права.

Однос научних дисциплина према територијалности и етничком идентитету је комплексан и не може бити једностран, што се види и из схематског приказа (сл. 1). Сложени приступ проучавања етничких идентитета и територијалности, дакле, потенцира интердисциплинарност, али са акцентом на географској науци као примарној. Из тога проистиче примарност географског и историјско-генетског метода као комплементарних метода.

Статистички метод је нарочито важан у културно-географским и демографским истраживањима и зато је неизоставан и у проучавању територијалности и етничких идентитета кроз истраживања етно-демографских промјена у одређеном простору (видети: Ђурић, 1956, стр. 53-63; Марковић, 1970, стр. 115-133; Кицошев и Крецан, 1997, 58-69; Радвановић, 1998, стр. 67-95.).

Слика 1. – Схематски приказ комплексног приступа проучавању етничког идентитета и територијалности, са истакнутом примарношћу географских дисциплина.

Статистичка документација, обрада статистичких података и њихов приказ путем табела, графикона и дијаграма, неопходна су основа сваког егзактног истраживања. Адекватни статистички показатељи су основа упоредног или компаративног метода. Упоредни метод је врло значајан за анализу развоја појединих етничких простора и идентитета, нарочито зато што овај метод омогућава сагледавање више етничких територија као подсистеме неког већег етно-територијалног система. С обзиром на то да је географски метод примаран, картографски метод је неизоставан, јер он треба да прати

свако географско истраживање. Архивске карте могу послужити као приказ некадашњих тенденција и процеса, али и као значајан извор података. Међутим, поред архивских, резултати истраживања етничких идентитета и територијалности се морају представити новим, тематским картама.

Географија, дакле, може имати централну улогу у проучавању територијалности и етничког идентитета. Отуда се и географски метод намеће као најзначајнији. Међутим, комплексност истраживања етничких идентитета и територијалности захтјева кориштење сазнања и теоријско-методолошке основе бројних других, негеографских дисциплина. Због тога је интердисциплинарност једина опција која пружа могућност за рјешавање многих питања која се односе на етнице, етничке територије, етничке идентитете, етничке конфликте, и др. Географија је, нарочито уколико превазиђе унутрашњи дуализам, најпозванија да врши интегративну улогу и да буде предводник у интердисциплинарном приступу истраживања. На послијетку, географија је „зашла у све елементе природе на Земљи, елементе друштва и људске културе, а то није успела ни једна друга наука“ (Lješević, 1987; str. 56).

Литература

- Бошковић, А. (2005). Антропологија и сродне науке – методологије и перспективе. У: *Етнологија и антропологија: стање и перспективе*, Зборник Етнографског института САНУ, књ. 21.
- Ђурић, В. (1956). Измена народносне структуре Војводине. *Зборник радова Географског института ПМФ*, 3, 53-63.
- Марковић, Ј. Ђ. (1970). Карактеристике регионалног размештаја етничких група у Југославији. *Зборник радова Географског института ПМФ*, 17, 115-133.
- Кицошев, С. и Крецан, Р. (1997). Етнодемографски аспекти регије Баната. *Зборник радова географског института ПМФ*, 27, 58-69;
- Радовановић, М. (1992). Ка обнављању традиционалних методолошко-гносеолошких веза између географије и етнологије. *Гласник Етнографског института*, 16.
- Радовановић, М. (1998). Срби, Албанци и остали етници на Косову и Метохији, са освртом на појаве међуетничке флотантности и њихову условљеност. У: *Етнички односи Срба са другим народима и етничким заједницама*. Посебна издања 44 (стр. 67-95), Београд: Етнографски институт САНУ.
- Grčić, М. (1987). Neki filozofski problemi društvene geografije. У: *Zbornik radova naučnog skupa "Idejne i društvene vrijednosti geografske nauke"*. Beograd: CMU.
- Lješević, М. (1987). Mesto i uloga geografije u integraciji nauke. У: *Zbornik radova naučnog skupa "Idejne i društvene vrijednosti geografske nauke"*. Beograd: CMU.